

Lägesrapport om marknadsläget i jordbrukssektorn den 12 juli 2023

Jordbruksverket har fått i uppdrag av regeringen att varje månad lämna en lägesrapport över situationen i den svenska jordbrukssektorn.

Sammanfattning

Den svenska kronan har fallit kraftigt i värde den senaste tiden och har nått det lägsta värdet någonsin mot euron. Valutakursförsvagningen har stor påverkan på svenskt jordbruk bl.a. genom att storleken på gårdsstödet påverkas, att priset på importerade insatsvaror påverkas liksom konkurrensen mot importerade jordbruksprodukter.

Avtalet som ger Ukraina möjlighet till export av jordbruksprodukter via Svarta havet löper ut den 17 juli. Ryssland har förklarat att man inte är intresserade av en förlängning. Olika initiativ har tagits så att avtalet kan bibehållas, Ukraina har förberett alternativa lösningar.

De globala priserna på jordbruksprodukter fortsätter att falla, FAO:s index är 23 procent lägre i maj 2023 jämfört med februari 2022. Kortsiktigt är det väderleksförutsättningarna för grödornas utveckling på norra halvklotet som spelar en avgörande roll för prisutvecklingen.

Vädret i Sverige har varit svalare och mer nederbördsrikt de senaste veckorna. De sydvästra och mellersta delarna av landet har fått mest nederbörd och de minsta mängderna har fallit i sydöst. SMHI:s långtidsprognos visar att det lågtrycksdominerade vädret fortsätter under den kommande månaden. Mest nederbörd beräknas komma i de västra delarna av landet.

Lantmännens skördeprognos visar på en total spannmålsskörd på 4,6 miljoner ton, det är 0,6 miljoner ton mindre än det senaste femårsgenomsnittet men 1,4 miljoner ton mer än 2018. En viktig förklaring till skillnad mot 2018 är att det är en större areal med höstsådda grödor i år.

Vallar och beten har gynnats av den nederbörd som kommit och i stora delar av landet finns det förhoppningar om en förhållandevis god återväxt. På grund av att nederbörden varit ojämnt fördelad skiljer sig förutsättningarna för kommande

skördar. Även andra grödor har gynnats av regnet, majsens ser bra ut på de flesta håll, däremot har vårspannmålen tagit stor skada. Generellt sett är ekologisk produktion förhållandevis hårdare drabbad än den konventionella odlingen. Jordbrukarna fortsätter att vidta åtgärder för att kompensera för tidigare bortfall av grovfoder, bl.a. genom att skörda spannmål som helsädesensilage och att så mellangrödor.

Låg avkastning och höga priser för de insatsvaror som använts för 2023 års skörd inverkar negativt på jordbrukarnas lönsamhet. Svag skörd i flera länder runt Östersjön kan leda till behov av import till området vilket höjer prisnivån. Enligt Lantmännen bedöms inte priseffekten kompensera fullt ut för lägre avkastning och högre kostnader. Jämfört med 2018/19 väntas prisuppgången under 2023/24 bli mindre. Behov av att köpa in mer foder och att spannmålsgrödor som var avsedda för försäljning men fått användas som grovfoder påverkar också lönsamheten negativt.

Omvärldsfaktorer

Värdet på den svenska kronan har försvagats kraftigt gentemot andra valutor. Kronan har aldrig tidigare haft ett så lågt värde mot euron som den haft den senaste veckan. Valutakursens utveckling har stor betydelse för svenskt jordbruk bl.a. genom att storleken på gårdsstödet påverkas, att priset på importerade insatsvaror påverkas liksom konkurrensen mot importerade jordbruksprodukter.

Den 17 juli löper nuvarande avtal ut som gjort det möjligt för Ukraina att exportera jordbruksprodukter via hamnar i Svarta havet. Redan nu har denna exportväg varit kantad med hinder inte minst genom att de ryska inspektionerna av fartygen tagit mycket lång tid. Ryssland har deklarerat att man inte är intresserad av en förlängning eftersom landet inte kunnat dra någon fördel av avtalet. Från EU:s sida har man deklarerat att man är villig till en del eftergifter gentemot Ryssland, t.ex. genom konstruktioner så att ryska banker ska släppas in i de internationella betalningssystemen. Turkiet, som haft en medlande roll i avtalet, vill se ytterligare en förlängning på minst tre månader men ännu hellre ett mer långsiktigt avtal som löper över två år. Ukraina har på sin sida förberett sig för att avtalet inte kommer att förlängas genom öka exportkapaciteten genom alternativa transportvägar, främst via Rumänien, samt att erbjuda försäkringslösningar till de företag som vill fortsätta exporten via Svarta havet utan avtal.

De internationella råvarumarknaderna för vegetabiliska jordbruksprodukter påverkas i nuläget främst av väderförhållandena. Under de senaste veckorna har det förekommit relativt stora svängningar på kort tid. I allt större områden på norra halvklotet påbörjas skörden vilket kortsiktigt ökar utbudet som leder till en prispress neråt.

FAO:s jordbruksprisindex för juni 2023 föll med drygt en procent jämfört med föregående månad. Index har fallit med totalt 23 procent sedan rekordnoteringen i februari 2022.

Vädersituationen

Vädret i Sverige har varit mer nederbördsrikt och svalare under inledningen av juli jämfört med vädret i maj och större delen av juni. Mest nederbörd har kommit i de sydvästra och mellersta delarna av landet medan sydöst har fått minst nederbörd.

Den senaste långtidsprognosen från SMHI visar att det lågtrycksdominerade vädret fortsätter under den kommande månaden. Precis som tidigare väntas lågtrycken följa en västlig bana. Mest nederbörd beräknas komma i de västra delarna av landet. Temperaturen väntas under merparten av perioden bli normal men någon vecka väntas svalare väder.

Produktion, priser och handel i Sverige

Lantmännens skördeprognos publicerades i slutet av vecka 27, prognosen baseras på väderdata och på bedömningar som gjorts av företagets medarbetare runt om i landet. Prognosen för årets skörd av spannmål uppgår till 4,6 miljoner ton, det är 0,6 miljoner ton mindre än det senaste femårsgenomsnittet och 1,2 miljoner ton mindre än förra årets skörd. Det är dock 1,4 miljoner ton mer än under 2018, som också var hårt drabbat av torka. En viktig orsak till att årets spannmålsskörd blir större än under 2018 är att andelen höstsådda grödor är betydligt större. Skörden av oljeväxter uppgår enligt prognosen till 318 000 ton, det är cirka 30 000 ton mindre än det senaste femårsgenomsnittet.

Skörden av vallfrö och höstkorn har påbörjats i de södra delarna av landet. Eftersom endast små arealer har bärgats finns det ännu inte några uppgifter om avkastning och kvalitet.

Läget för vallar och beten har förbättrats eftersom vädret har blivit svalare och mer nederbördsrikt. Regnet har gjort att återväxten tagit fart och förhoppningar finns om en förhållandevis bra tredje och fjärde skörd i stora delar av landet även om nederbördsmängderna har varit ojämnt fördelade. Vissa jordbrukare har valt att enbart putsa slåttervallarna vilket givit bra förutsättningar för kommande skörd. Även övriga grödor har dragit nytta av regnet, majsens ser bra ut i de flesta områden. Vårspannmålen är den grödgrupp som tagit mest skada. Generellt sett är ekologisk produktion förhållandevis hårdare drabbad än den konventionella. Hästnäringen har det fortsatt besvärligt att hitta foder eftersom de som normalt säljer hö har svårt att få en överblick av tillgången.

För att kompensera bortfallet av grovfoder fortsätter jordbrukarna att anpassa årets odling t.ex. genom att skörda spannmål som helsädesensilage och att så mellangrödor på marker som redan skördats.

I kontakter med trädgårdsnäringen har dessa beskrivit läget som gott. Det går inte att jämföra med sommaren 2018. Produktionen av frukt och grönsaker har dessutom till största delen bevattning. Så länge det finns tillgång till vatten för bevattning klarar sig odlingarna därför bra. Försommaren krävde dock stora arbetsinsatser med bevattning, rör ska flyttas och bevattningen övervakas.

Även i fruktodlingarna, främst äpple, ser det bra ut. En kall vår försenade produktionen lite varför den varma försommaren resulterade att man nu ligger ganska normalt tidsmässigt. En varm sommar riskerar annars att påverka mognaden så att äpplena behöver skördas tidigare än normalt vilket kan skapa problem med arbetskraft. Det räknar odlarna inte med i år.

Det har anmälts betydligt mera djur till slakt jämfört med ett år med normala väderförhållanden. Jordbrukarna har gjort så för att kunna ha utslaktning som ett handlingsalternativ om åtgärder för att öka fodertillgången skulle misslyckas.

Några av de större slakterierna har sänkt priset på nötkött med 0,50 kr/kg fr o m vecka 28.

Produktprisstatistik i Sverige och EU

Jordbruksverkets statistik för avräkningspriser på jordbrukets produkter finns tillgänglig t.o.m. maj 2023. Under den senaste tolv månadersperioden har avräkningspriserna varierat kraftigt, men sett till hela perioden är priserna för maj 2023 11 procent lägre än i maj 2022. Prisnivån för maj 2023 är den lägsta sedan mars 2022. Variationerna mellan enskilda produkter är dock mycket stor. Priserna för oljeväxter har fallit med 57 procent och för spannmål med 41 procent. Totalt har vegetabilieprodukterna fallit i pris med 23 procent. Animalieprodukterna har stigit i pris med drygt en procent under perioden från maj 2022 till maj 2023. Priserna för nöt- och griskött har stigit med nio procent medan priset för mjölk har fallit med fem procent.

Under perioden maj 2022 – maj 2023 steg konsumentpriserna på jordbrukets produkter (KPI-J) med 15 procent. KPI totalt steg under samma period med cirka tio procent.

Produktionsmedelspriser

Efterfrågan på gödning inom EU är säsongsmässigt svag och jordbrukarna köper inte mer än vad som förbrukas på kort sikt. Det börjar dock finnas tecken som tyder på att botten för priserna på gödning har nåtts och oro för stigande priser på gas

inför vintern kommer att leda till högre priser. I Sverige har Yara aviserat högre gödningspriser till följd av försvagad växelkurs.

Prisnoteringarna för foder har åter vänt uppåt under de senaste veckorna, det gäller både för foder till nötkreatur och grisar.

Produktionsmedelsprisstatistik Sverige och EU

Jordbruksverkets statistik för priser på produktionsmedel finns tillgänglig t.o.m. maj 2023. Sedan maj 2022 har produktionsmedelsprisindex fallit med drygt tio procent. Prisindex för maj 2023 är den lägsta sedan mars 2022. Eftersom prisförändringarna varit mycket stora är jämförelser mellan enskilda månader svåra att göra. För t.ex. gödning har priset fallit med nästan 60 procent under perioden maj 2022 – maj 2023. Under samma period har priset för energi fallit med 12 procent och för foder med 10 procent.

Lönsamhet

Jämfört med torkan 2018 har jordbrukarna haft en större handlingsberedskap denna gång. Det har gjorts anpassningar i ett tidigare skede och de åtgärder som satts in har varit mer lösningsorienterade. När väderleken har utvecklats i en mer positiv riktning har det gått till ett läge med mer optimism. Den ekonomiska situationen är fortsatt ansträngd med kvardröjande effekter av höga priser för inköpta produktionsmedel, fallande avräkningspriser, en svag skörd och stigande räntor. En svag skörd i Sverige med flera länder runt Östersjön kan ge utrymme för stigande priser. Lantmännen bedömer dock att priseffekten blir mindre jämfört med 2018/19 och inte kommer att kompensera för lägre avkastning och höga produktionsmedelspriser. Behov av att köpa in mer foder och att spannmålsgrödor som var avsedda för försäljning men fått användas som grovfoder påverkar också lönsamheten negativt.

I detta ärende har avdelningschefen Olof Johansson beslutat. I den slutliga handläggningen har också verksjuristen Jacob Landsjö och Bengt Johnsson deltagit. Mattias Gotting har varit föredragande.

Olof Johansson

Mattias Gotting